

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Мартинець Вікторія Володимирівна

УДК 005.915:658.17:[658.71/.75+658.8](043.3)

**УПРАВЛІННЯ ТРАНСАКЦІЙНИМИ ВИТРАТАМИ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми - 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Сумському державному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Наукові керівники: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Балацький Олег Федорович,
Сумський державний університет,
професор кафедри управління;
кандидат економічних наук, доцент
Швіндіна Ганна Олександрівна,
Сумський державний університет,
доцент кафедри управління.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Васильєва Тетяна Анатоліївна,
ДВНЗ «Українська академія банківської
справи Національного банку України»,
завідувач кафедри банківської справи;

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Драган Ірина Василівна,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
НАН України», старший науковий співробітник
відділу стратегічного потенціалу сталого розвитку.

Захист відбудеться "28" травня 2013 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету за адресою: 40007,
м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, ауд. М-209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного
університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий "27" квітня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є. І. Нагорний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах ринкової економіки підприємство є самостійно господарюючим суб'єктом, що здійснює вибір ділових партнерів, організовує збут продукції, проводить маркетингові дослідження, укладає угоди. Розширення ділових зв'язків ефективно впливає на діяльність підприємства, але при цьому супроводжується збільшенням величини трансакційних витрат. Частина цих витрат має явний характер, але більшість трансакційних витрат – приховані, відсутність їх обліку унеможливорює ефективно управління витратами на підприємстві.

Значний внесок у дослідження теоретичних аспектів функціонування і розвитку фірми, розроблення теорії контрактних відносин, теорії інституціональної економіки, теорії трансакційних витрат зробили українські вчені С. Архієреєв, С. Біла, Т. Васильєва, В. Волчік, Г. Гук, І. Драган та ін. Наукові основи економічної оцінки та обліку трансакційних витрат підприємства були сформовані у працях Л. Базалієвої, І. Булевої, Н. Йохни, Г. Макухіна, Т. Резнікової та ін. Істотний внесок у розвиток теорії управління трансакційними витратами зробили відомі закордонні економісти І. Ансофф, О. Афанасьєв, Р. Капелюшніков, В. Кокорєв, Р. Коуз, С. Малахов, К. Менар, Д. Норт, Р. Нурєєв, Е. Пенроуз, В. Радаєв, Дж. Сатон, В. Тамбовцев, О. Уїльямсон, Дж. Хікс, Е. Чемберлін, А. Шастітко.

Разом з тим, незважаючи на отримані результати та накопичений досвід, наукові дослідження проблем управління трансакційними витратами підприємства повинні, на наш погляд, поглиблюватися. Актуальними залишаються теоретичні та практичні питання щодо дослідження економічної сутності і природи виникнення трансакційних витрат, розвитку науково-методичних підходів до оцінки і обліку явних та неявних трансакційних витрат, розроблення стратегії мінімізації трансакційних витрат на рівні підприємства та формування цілісного, комплексного організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами підприємства.

Актуальність перелічених проблем, їх практичне значення і недостатнє теоретичне дослідження обумовили вибір теми, головну мету і завдання дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дисертаційного дослідження відповідає державним, галузевим та регіональним науковим програмам і темам, тематиці наукових досліджень Сумського державного університету. Дисертаційна робота виконана відповідно до основних напрямів найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009–2013 роки (Постанова Президії НАН України від 25.02.2009 року, № 55), а саме до таких пріоритетних комплексних міждисциплінарних досліджень: п. 4.1.5 – економіка підприємства та управління виробництвом; п. 4.1.6 – економіка видів діяльності та регуляторна політика; Концепції державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.03.2011 р. № 219-р; тематики науково-дослідних робіт Сумського державного університету, серед яких: «Теоретичні і методичні питання оцінки і прогнозування економічного

потенціалу соціально-економічних систем» (№ ДР 0107U009203), де автором досліджено основні положення інституційної теорії фірми, виявлено складові елементи інституційного середовища; «Розробка теорії інтегральної оцінки пореципієнтних питомих показників еколого-економічного збитку від забруднення атмосферного повітря» (№ ДР 0108U000671), де автором розкрита економічна сутність зовнішніх (екстернальних) витрат, виявлені причини їх виникнення та запропоновані економічні інструменти управління зовнішніми витратами.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в розробленні теоретичних і науково-методичних підходів до управління трансакційними витратами як основи підвищення ефективності взаємодії суб'єктів господарювання в процесі укладання трансакцій.

Відповідно до мети дисертаційної роботи були поставлені такі завдання:

- проаналізувати й узагальнити науково-методичні підходи до трактування сутності трансакційних витрат та причин їх виникнення;
- дослідити класифікаційні ознаки трансакційних витрат та їх особливості;
- виявити умови взаємодії суб'єктів господарювання, які впливають на структуру та склад трансакційних витрат підприємства;
- розробити та запропонувати до впровадження науково-методичний підхід до ідентифікації, обліку та оцінки трансакційних витрат підприємства;
- розробити науково-методичний підхід до прийняття ефективних рішень в сфері управління трансакціями підприємства;
- розробити теоретичні і науково-методичні принципи побудови організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами промислового підприємства.

Об'єктом дослідження є процес виникнення, ідентифікації, оцінки та обліку трансакційних витрат промислового підприємства.

Предметом дослідження є організаційно-економічні відносини, які виникають в процесі управління трансакційними витратами підприємства.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, фундаментальні положення загальної економічної теорії, інституціональної економіки, сучасні теорії функціонування економічних систем, еволюційної теорії фірми, теорії ігор, теорії прав власності та трансакційних витрат. При вирішенні поставлених у дисертаційному дослідженні завдань застосовувалися такі методи: ретроспективний аналіз (при дослідженні розвитку інституціональної теорії і еволюції природи фірми); системний підхід і методи наукового узагальнення (при визначенні економічної сутності трансакційних витрат підприємства, визначення видів трансакцій і форм контрактних відносин); порівняльний аналіз та групування (при класифікації трансакційних витрат підприємства за конкретними ознаками, аналізі методів оцінки тіншової діяльності підприємства); абстрактно-логічний та системно-структурний аналіз (при формуванні структури трансакційних витрат та розробленні науково-методичних підходів до оцінки трансакційних витрат підприємства); метод інтерв'ювання (при опитуванні осіб, що приймають рішення в сфері контрактної діяльності підприємств машинобудівної та хімічної галузей); розрахунково-аналітичний метод та сценарний

аналіз (при формуванні та обґрунтуванні вибору каналів товароруку в процесі розроблення збутової стратегії).

Інформаційною базою дослідження є: законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, матеріали економічних досліджень та внутрішньої документації діяльності підприємств хімічної та машинобудівної галузей, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних та методичних основ управління трансакційними витратами підприємства. Наукова новизна дисертаційного дослідження визначається такими результатами:

вперше:

- запропоновано та визначено структурно-логічну сутність поняття "трансакційна привабливість", під яким розуміється характеристика переваг та недоліків здійснення трансакцій з позиції особи, що приймає рішення;

удосконалено:

- науково-методичний підхід до оцінки трансакційних витрат підприємства, який на відміну від існуючих включає явні (пошуку інформації, ведення переговорів та укладання трансакцій, вимірювання та здійснення розрахунків, специфікації та захисту прав власності) та неявні (опортуністичної поведінки) трансакційні витрати;

- науково-методичний підхід до класифікації трансакційних витрат підприємства, який на відміну від існуючих передбачає такі класифікаційні ознаки, як: «середовище укладання трансакцій» (дозволяє ідентифікувати трансакційні витрати в легальному та тіньовому секторах економіки), «етапи укладання трансакцій» (дозволяє виділити витрати, що передують укладанню, на укладання угоди та після укладання угоди), «ступінь вираженості трансакційних витрат» (дозволяє виділити явні та неявні трансакційні витрати), «можливість впливу на процес їх формування» (дозволяє визначити керовані та некеровані трансакційні витрати);

- методичні положення ідентифікації трансакційних витрат підприємства відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку в Україні, що дозволяють планувати, контролювати та аналізувати трансакційні витрати промислового підприємства;

набули подальшого розвитку:

- методичний підхід до формування моделі поведінки фірми в процесі укладання трансакцій, який враховує закономірності взаємодії формальних та неформальних інститутів із фірмою у процесі прийняття рішень про трансакцію;

- науково-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами промислового підприємства, який відрізняється від існуючих тим, що передбачає використання внутрішніх та зовнішніх інструментів адміністративного, економічного, нормативно-правового, соціально-психологічного та морально-етичного впливу на величину трансакційних витрат.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні теоретичних висновків і практичних рекомендацій з управління трансакційними витратами для підвищення ефективності господарської діяльності підприємств машинобудівної та хімічної галузей.

Наукові результати дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в діяльності промислових підприємств, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження, зокрема: науково-методологічні підходи до оцінки трансакційної привабливості угод були використані в сфері контрактних відносин діяльності ТОВ «СП «Профіпласт» (довідка № 317 від 03.12.2012 р.); науково-методологічні підходи до оцінки, обліку та мінімізації трансакційних витрат були використані в системі збутової діяльності ТОВ «Сумський машинобудівний завод» (довідка № НР11-1986/1 від 05.12.2012 р.).

Результати досліджень автора використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін «Теорія організацій», «Менеджмент організацій», «Стратегічний менеджмент» (акт від 27.11.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладений авторський підхід до визначення важливого науково-практичного завдання щодо удосконалення теоретичних та методичних засад управління трансакційними витратами підприємства. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані тільки ті положення, що є результатом особистого дослідження здобувача.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідались та отримали схвальну оцінку на таких конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Дні науки 2005» (Дніпропетровськ, 2005 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (Суми, 2005, 2006, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Методологія та практика менеджменту на порозі ХХІ століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти» (Полтава, 2006 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів» (Сімферополь, 2006 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Господарський механізм екологічно збалансованого розвитку» (Суми, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Система управління екологічною безпекою» (Єкатеринбург, 2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми економіки, управління та розвитку підприємств в сучасних умовах» (Харків, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Історія та перспективи соціально-економічного розвитку, державного регулювання та місцевого самоврядування Півдня Росії та України» (Суми-Курськ, 2010 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 18 наукових працях загальним обсягом 3,8 др. арк., з яких особисто авторові належить 3,5 др. арк., у тому числі 8 статей у наукових фахових виданнях (з них одна у співавторстві), 10 публікацій у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок, у т.ч. основного тексту 169 сторінок, зокрема 20 таблиць на 14 сторінках, 22 рисунки на 12 сторінках, список використаних джерел із 186 найменувань на 19 сторінках, 6 додатків на 9 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, а також відображено наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів, отриманих автором.

У першому розділі **«Теоретичні та прикладні аспекти формування трансакційних витрат»** проаналізовані та узагальнені методичні підходи до формування та розвитку теорії фірми, визначена роль контрактних відносин при укладанні угоди, досліджено природу виникнення та економічну сутність трансакційних витрат, розвинута класифікація трансакційних витрат.

В сучасних умовах розвитку господарських відносин трансакції між учасниками ринку здійснюються за допомогою укладання угод, які супроводжуються значними трансакційними витратами. Ринкові та ієрархічні відносини представляють різні механізми координації економічної діяльності суб'єктів господарювання та управління трансакційними витратами.

На основі досліджень теорії фірми зроблені висновки щодо трактування таких понять, як «фірма», «підприємство». У нашому розумінні ми виходимо з того, що фірма представляє цілеспрямовану одиницю господарювання і використовується як загальна назва для підприємства, компанії, комерційної організації. Підприємство – сукупність елементів організаційної системи, яка діє як єдина цілеспрямована одиниця господарювання для здійснення виробничої та економічної діяльності.

За своєю природою трансакційні витрати виникають внаслідок взаємодії: фірми з іншими фірмами в процесі укладання торгових трансакцій, фірми з формальними інститутами та в процесі укладання внутрішньофірмових трансакцій.

Сучасний стан проблеми управління трансакційними витратами потребує суттєвого вдосконалення існуючих та розроблення нових теоретичних положень, які б дозволили розкрити економічну сутність поняття «трансакційні витрати» та ідентифікувати ці витрати. В дисертації проведений аналіз науково-методологічних підходів до трактування поняття «трансакційні витрати», а саме ринкового підходу, підходу з позиції прав власності, інституціонального підходу, та виявлено, що на сьогоднішній день не існує узгодженості щодо трактування та визначення економічної сутності трансакційних витрат. На наш погляд, економічну сутність поняття «трансакційні витрати» необхідно трактувати як сукупність витрат, які несуть економічні суб'єкти в процесі укладання трансакцій та які формуються під впливом інституціонального середовища.

Більшість сучасних інституціональних досліджень базується на загальноновизнаній структурі трансакційних витрат, однак існують серйозні розбіжності з приводу природи виникнення трансакційних витрат та їх класифікації.

Окремі класифікації трансакційних витрат були запропоновані С. Архіреєвим, С. Білою, Л. Базалієвою, П. Мілгромом, К. Менаром, С. Осмолець, але ці класифікації мають, на наш погляд, суттєвий недолік: кожна з них прив'язана до конкретного об'єкта дослідження і не розкриває комплексного характеру трансакційних витрат.

У роботі проведено узагальнення та систематизацію вже існуючих підходів до класифікації, крім того, автором запропоновані такі класифікаційні ознаки, як «середовище укладання трансакцій», «етапи укладання трансакцій», «ступінь вираженості трансакційних витрат» та «можливість впливати на процес формування» (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація трансакційних витрат

<i>Класифікаційні ознаки</i>	<i>Вид трансакційних витрат</i>
1. Залежно від рівня управління	1.1. Трансакційні витрати на рівні держави. 1.2. Трансакційні витрати на рівні регіону. 1.3. Трансакційні витрати на рівні підприємства
2. Залежно від сфери обігу	2.1. Витрати, які виникають в результаті обміну різного роду благами між підприємством та іншими суб'єктами зовнішнього середовища. 2.2. Витрати, які виникають всередині підприємства
3. Залежно від середовища укладання трансакції	3.1. Трансакційні витрати укладання трансакції в легальному секторі економіки. 3.2 Трансакційні витрати укладання трансакції в тіньовому секторі економіки
4. Залежно від етапу укладання трансакції	4.1. Витрати, що передують укладанню трансакції. 4.2. Витрати на укладання трансакції. 4.3. Витрати, які виникають після укладання трансакції
5. Залежно від типу контракту	5.1. Трансакційні витрати класичного контракту. 5.2. Трансакційні витрати неокласичного контракту. 5.3. Трансакційні витрати імпліцитного контракту
6. За ступенем вираженості	6.1. Явні. 6.2. Неявні
7. За можливістю впливу на процес формування	7.1. Керовані. 7.2. Некеровані
8. За функціями	8.1. Кон'юнктурні. 8.2. Управлінські. 8.3. Логістичні. 8.4. Фінансові. 8.5. Інформаційні
9. Залежно від природи виникнення	9.1. Разові. 9.2. Умовно-постійні. 9.3. Умовно-змінні

Наведена класифікація, на відміну від існуючих, дозволяє ідентифікувати трансакційні витрати в легальному та тіньовому секторах економіки, виявити явні та неявні трансакційні витрати, відокремлює витрати залежно від етапу укладання трансакції та відповідно до можливості впливу на процес їх формування.

Запропонований науково-методичний підхід до класифікації трансакційних витрат дозволить особі, що приймає рішення щодо укладання трансакцій, полегшити оперування цими витратами та створить певну інформаційну базу для прийняття ефективних управлінських рішень відносно доцільності укладання тих чи інших трансакцій.

У другому розділі «**Науково-методичні підходи до формування та оцінки трансакційних витрат підприємства**» визначені структура та склад трансакційних витрат укладання ринкових та внутрішньофірмових трансакцій залежно від середовища їх виникнення, запропонований методичний підхід формування моделі поведінки фірми в процесі укладання трансакцій, приділена увага методам ідентифікації неявних витрат та запропоновано науково-методичні підходи до оцінки та обліку явних трансакційних витрат.

В процесі укладання трансакцій фірма вступає у взаємодію із формальними та неформальними інститутами економіки, в результаті чого виникають відповідні трансакційні витрати:

$$\begin{cases} TB_{\Phi} < B_{\Phi}, \\ TB_{H_A} < B_H - P \cdot Ш, \\ B_{\Phi} > B_H, \end{cases} \quad (1)$$

де TB_{Φ} – трансакційні витрати взаємодії фірми із формальними інститутами економіки, які можна поділити на витрати сертифікації, стандартизації, метрології, витрати залучення позикових коштів, витрати захисту прав власності тощо.

B_{Φ} – виграш фірми від взаємодії з формальними інститутами;

TB_{H_A} – трансакційні витрати, які виникають у процесі взаємодії фірми із неформальними інститутами, як альтернативні витрати;

B_H – виграш фірми від взаємодії з неформальними інститутами;

P – ймовірність викриття неформальних трансакцій;

$Ш$ – розмір штрафних санкцій за здійснення неформальних трансакцій.

Ця модель пояснює поведінку фірми як детерміновану, залежну від типу середовища укладання трансакцій, та відображає закономірність взаємодії формальних та неформальних інститутів із фірмою у процесі прийняття рішень про трансакцію. Ця теоретична модель доводить необхідність, з одного боку, спрощення деяких процедур, проходження яких вимагають формальні інститути, а з іншого – необхідності розроблення заходів на рівні держави зі зменшення привабливості неформальних трансакцій за рахунок збільшення розміру штрафних санкцій (Ш). При цьому заходи з цих двох напрямків перетворень мають бути враховані при створенні відповідних законодавчих актів.

Виявлені закономірності, на нашу думку, поширюються на процес прийняття рішень на рівні підприємства в сфері трансакційної діяльності. Процес виникнення

таких витрат на рівні підприємства є за сутністю некерованим, оскільки ці витрати виникають внаслідок існування зовнішніх чинників інституціонального середовища. Виграш промислового підприємства від взаємодії з формальними інститутами полягає, по-перше, в отриманні підприємством захисту з боку держави в разі виникнення конфліктів між учасниками трансакцій, а по-друге, в зростанні лояльності споживачів, що призводить до покращання економічних показників підприємства (зменшення витрат на пошук нових партнерів, зменшення витрат на утримання постійних клієнтів, збільшення частки ринку підприємства і т. д.).

Управління трансакційними витратами на рівні промислового підприємства передбачає процес планування, формування та контролю трансакційних витрат за видами та природою їх виникнення, а також прийняття ефективних управлінських рішень щодо мінімізації цих витрат.

До трансакційних витрат підприємства ми віднесли: витрати пошуку інформації, витрати ведення переговорів та укладання угоди, витрати вимірювання та здійснення розрахунків, витрати опортуністичної поведінки. За ступенем виваженості ці витрати є явними та неявними, а за рівнем керованості вони є керованими на мікрорівні. Саме тому подальше дослідження сконцентровано на пошуку методів кількісної оцінки цієї групи витрат.

Існує два підходи до кількісної оцінки трансакційних витрат: ординалістський та кардиналістський. Ординалістський підхід враховує трансакційні витрати, які явно відображаються в системі бухгалтерського обліку підприємства або в системі національних рахунків. Кардиналістський підхід припускає отримання таких кількісних даних, які показують величину трансакційних витрат чи їх частку у валовому внутрішньому продукті, частку в ціні чи суму грошових коштів, необхідну для укладання трансакції.

У роботі автором запропонований змішаний ординалістсько-кардиналістський підхід до кількісної оцінки трансакційних витрат підприємства.

Як узагальнювальний критерій прийняття рішень щодо трансакцій пропонується нове поняття «трансакційна привабливість». Трансакційна привабливість характеризує сукупність переваг та недоліків здійснення трансакцій з позиції особи, що приймає рішення.

Оцінку трансакційної привабливості пропонується здійснювати за допомогою таких показників:

1. Величина трансакційних витрат укладання угоди:

$$TB = \sum TB_{n.i} + TB_{e.n.} + TB_e + TB_{c.z.n} + TB_{o.n}, \quad (2)$$

де $TB_{n.i}$ – трансакційні витрати пошуку інформації, грн; $TB_{e.n.}$ – трансакційні витрати ведення переговорів та укладання трансакції, грн; TB_e – трансакційні витрати вимірювання і здійснення розрахунків, грн; $TB_{c.z.n}$ – трансакційні витрати специфікації і захисту прав власності, грн; $TB_{o.n}$ – трансакційні витрати опортуністичної поведінки, грн.

2. Рентабельність угоди:

$$P = \frac{ЧП}{ТВ} 100\%, \quad (3)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, грн; ТВ – трансакційні витрати, грн.

У роботі автором розроблена система обліку трансакційних витрат підприємства (табл. 2), яка дозволяє ідентифікувати їх відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку.

Таблиця 2

Запропонована система ідентифікації трансакційних витрат підприємства відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку

Субрахунки рахунків бухгалтерського обліку	Вид витрат
Витрати пошуку інформації, ТВ_{n.i}	
<i>Субрахунок 92.1 рахунку 92 – адміністративні витрати</i>	
92.1.1	витрати на утримання аналітичної служби
92.1.2	оплата послуг консалтингових служб
<i>Субрахунок 93.1 рахунку 93 – витрати на збут</i>	
93.1.1	витрати, пов'язані з утриманням служби маркетингу
93.1.2	витрати на проведення реклами, виставок, ярмарок, презентацій, а також на участь в цих заходах
Витрати ведення переговорів і укладання угоди, ТВ_{в.п}	
<i>Субрахунок 92.2 рахунку 92 – адміністративні витрати</i>	
92.2.1	витрати на організацію переговорів з укладання угоди
92.2.2	вартість юридичних, нотаріальних послуг на укладання контракту
92.2.3	представницькі витрати
Витрати вимірювання та здійснення розрахунків, ТВ_в	
<i>Субрахунок 91.1 рахунку 91 – загальнопромислові витрати</i>	
91.1.1	витрати, пов'язані з придбанням вимірювальної техніки
91.1.2	грошові витрати за послуги спеціалізованих закладів (центрів сертифікації, стандартизації, метрології)
91.1.3	витрати, пов'язані з утриманням відділів сертифікації, управління якістю
<i>Субрахунок 92.3 рахунку 92 – адміністративні витрати</i>	
92.3.1	витрати, пов'язані з оплатою послуг банку
Витрати специфікації та захисту прав власності, ТВ_{с.з.п}	
<i>Субрахунок 91.2 рахунку 91 – загальнопромислові витрати</i>	
91.2.1	витрати на оформлення спеціальних документів (патентів, ліцензій)
<i>Субрахунок 92.4 рахунку 92 – адміністративні витрати</i>	
92.4.1	платежі за юридичні консультації та аудиторські перевірки, оплата судових витрат

У структурі трансакційних витрат підприємства, окрім явних (наведених у табл. 2), існують неявно виражені в системі бухгалтерського обліку витрати, а саме витрати опортуністичної поведінки. У роботі запропонована система оцінки витрат опортуністичної поведінки в процесі укладання трансакцій.

У третьому розділі «Удосконалення системи управління трансакційними витратами підприємства» запропоновані підходи до управління зовнішніми витратами; здійснено практичні розрахунки трансакційної привабливості, обґрунтовано вибір найбільш ефективного каналу товароруху продукції для

підприємств машинобудівної та хімічної промисловості, розроблений механізм управління трансакційними витратами підприємства.

У дисертаційній роботі розглянуто причини та типи виникнення трансакційних витрат, включно з зовнішніми витратами, які ми трактуємо як «витрати, що виникають в результаті здійснення ринкових трансакцій, які не відображаються в ціні і негативно впливають на треті особи, що не беруть участі в трансакціях».

Нами було виявлено, що приріст трансакційних витрат промислового підприємства може бути викликаний екологічним опортунізмом, до якого слід віднести: недотримання вимог екологічних стандартів, вимог до експлуатації технологічного оснащення, ігнорування екологічних критеріїв розвитку суспільства, що зумовлює виникнення аварій, які завдають збитку навколишньому середовищу. В роботі наведена система економічних інструментів управління зовнішніми витратами. Одним із інструментів цієї системи є екологічне страхування, застосування якого дозволить особі, що приймає рішення, зменшити трансакційні витрати у разі аварії, оскільки частину екологічних збитків компенсує страхова компанія. Цей інструмент управління зовнішніми витратами, з одного боку, дає компенсаційні гарантії потерпілим (третім особам і працівникам підприємства), з іншого – стимулює впровадження протиаварійних заходів за рахунок диференціації страхових тарифів і грошових виплат підприємствами за безаварійну роботу. Таким чином, екологічне страхування є дієвим інструментом впливу на величину трансакційних витрат, а саме витрат, пов'язаних з екологічним опортунізмом.

На основі запропонованого підходу до оцінки та обліку трансакційних витрат автором була проведена оцінка трансакційної привабливості каналів товароруку для підприємств машинобудівної та хімічної галузей (табл. 3). Доведено, що доцільно оцінювати трансакційну привабливість каналу товароруку в комплексі з фінансовими показниками діяльності підприємства.

У процесі прийняття рішення розглянуті такі альтернативи: використання прямого та непрямого каналів товароруку задля мінімізації трансакційних витрат. Прямий канал збуту передбачає, що всі трансакційні витрати несе підприємство-виробник. Непрямий канал означає, що частину трансакційних витрат бере на себе посередник, а саме такі витрати: на проведення та участь у виставках, ярмарках, презентаціях, проведення реклами і витрати на придбання і видання спеціальної літератури з просування продукції. При цьому частина трансакційних витрат виробника зменшується за рахунок того, що посередник здійснює певні види збутової діяльності. Таким чином, скорочуються такі витрати, як: витрати на проведення маркетингових досліджень, витрати на утримання служби маркетингу, витрати на організацію переговорів щодо укладення угод, вартість юридичних, нотаріальних послуг з оформлення контракту, представницькі витрати на укладення угод. Розрахунок трансакційної привабливості каналів товароруку для підприємства хімічної промисловості показує, що вибір непрямого каналу призводить до скорочення трансакційних витрат і збільшення показника рентабельності трансакцій з 25 % до 44 % (табл. 3).

Результати оцінки трансакційної привабливості каналів товароруху для підприємства хімічної та машинобудівної промисловості*

Показники діяльності підприємства	ПАТ "Сумихімпром"		ТОВ "Сумський машинобудівний завод"		
	ПК, тис. грн	НпК, тис. грн	ПК, тис. грн	НпК тис. грн (план)	НпК тис. грн (факт)
Трансакційні витрати підприємства					
Трансакційні витрати пошуку інформації					
Витрати, пов'язані з утриманням служби маркетингу	541	486	210	189	189
Витрати на проведення та участь у виставках	-	-	22	-	-
Витрати на проведення та участь в ярмарках	-	-	-	-	-
Витрати на проведення та участь в презентаціях	-	-	-	-	-
Витрати на проведення реклами	920	-	10	-	-
Витрати на придбання та видання спеціальної літератури	78	-	5	-	-
Витрати на утримання аналітичної служби	432	432	180	180	180
Оплата послуг зовнішніх консалтингових служб	-	-	-	-	-
Трансакційні витрати ведення переговорів та укладання угод					
Витрати на організацію переговорів з укладання угоди	720	364	164	86	86
Вартість юридичних, нотаріальних послуг на укладання контракту	60	51	32	27	27
Представницькі витрати на укладання угоди	15	10	4	2	2
Трансакційні витрати вимірювання та здійснення розрахунків					
Витрати, пов'язані з придбанням вимірювальної техніки	38	38	56	56	56
Витрати за послуги спеціалізованих установ (центрів сертифікації, стандартизації, метрології)	342	342	70	70	70
Витрати, пов'язані з утриманням відділів сертифікації, стандартизації, управління якістю	420	420	39	39	39
Витрати, пов'язані з оплатою послуг банку	2105	2105	66	66	66
Трансакційні витрати специфікації та захисту прав власності					
Витрати на оформлення спеціальних документів (патентів, ліцензій)	-	-	-	-	-
Платежі за юридичні консультації та аудиторські перевірки, оплата судових витрат	434	434	11	11	11
Сума трансакційних витрат (ТВ)	6105	4682	869	726	726
Фінансові показники діяльності підприємств					
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	584192	584192	67514	67514	62788
Собівартість реалізованої продукції	477082	477082	54843	54843	50230
Валовий прибуток (ВП)	107110	107110	12671	12671	12558
Чистий прибуток (ЧП)	1526	2060	243	291	165
Рентабельність трансакцій (ЧП / ТВ)	0,25	0,44	0,28	0,40	0,23

* де ПК – прямий канал, НпК – непрямий канал.

У цьому випадку для ПАТ «Сумхімпром» більшу трансакційну привабливість має непрямий канал товароруку. Оскільки машинобудівне виробництво в нашому випадку є одиничним, діяльність з укладення контрактів має свої особливості. Посередник найчастіше не має необхідних компетенцій для проведення ефективної трансакції. Розрахунки трансакційної привабливості каналів товароруку для машинобудівного підприємства показали, що у разі передачі прав на укладення угоди посереднику підприємство втрачає частину потенційних клієнтів, що призводить до зменшення обсягу реалізації продукції. Відповідно вибір непрямого каналу при одиничному виробництві призводить до зниження чистого прибутку та зменшення рентабельності трансакцій з 28 % до 23 %. Для ТОВ «Сумський машинобудівний завод» більшу трансакційну привабливість має прямий канал товароруку.

На основі проведених досліджень пропонується алгоритм прийняття рішень у процесі здійснення трансакцій у сфері збуту продукції (рис.1). Цей алгоритм має універсальний характер, його доцільно використовувати для підприємств різних галузей у процесі прийняття рішень щодо вибору альтернатив каналу товароруку.

У роботі розроблений організаційно-економічний механізм управління трансакційними витратами підприємства, який являє собою сукупність процедур планування, аналізу, обліку та оцінки трансакційних витрат та методів регулювання процесу формування трансакційних витрат підприємства, спрямовану на забезпеченість узгодженості дій учасників ринкових трансакцій (рис. 2).

До складових механізму управління трансакційними витратами ми включили елементи внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, які впливають на процес взаємодії учасників ринкового обміну. Внутрішнє середовище організаційно-економічного механізму включає: сукупність окремих, але взаємопов'язаних процесів управління трансакційними витратами (планування збутової діяльності, прогнозування основних показників трансакції, розробка системи мотивації та стимулювання учасників контракту, організація роботи щодо здійснення трансакції, моніторинг та контроль виконання умов, термінів контракту і відповідних фінансових зобов'язань, управління конфліктами між учасниками контракту), а також інструменти і важелі, за допомогою яких здійснюють управління та регулювання трансакційною діяльністю підприємства.

Аналіз факторів зовнішнього середовища організаційно-економічного механізму дозволив визначити роль та місце економічної, соціальної та правової політик держави, державної політики в системі освіти, а також нормативно-правових актів у сфері діяльності засобів масової інформації та формування суспільної думки.

Структурування елементів організаційно-економічного механізму та встановлення зв'язку між ними дозволило розподілити їх за інструментами адміністративного, економічного, нормативно-правового, соціально-психологічного та морально-етичного впливу на величину трансакційних витрат.

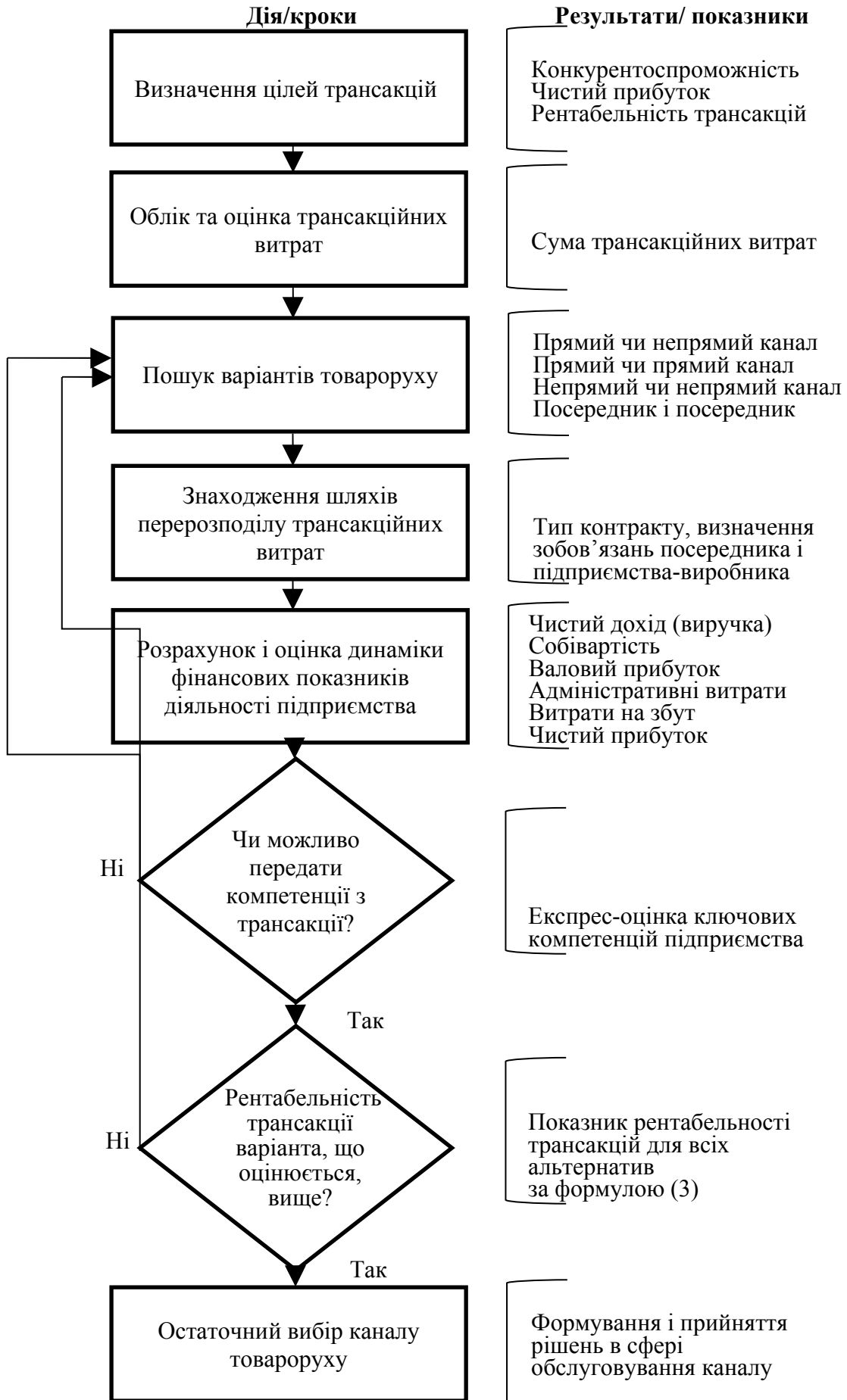

Рис. 1. Блок-схема алгоритму прийняття рішень у процесі здійснення трансакцій

Економічні інструменти

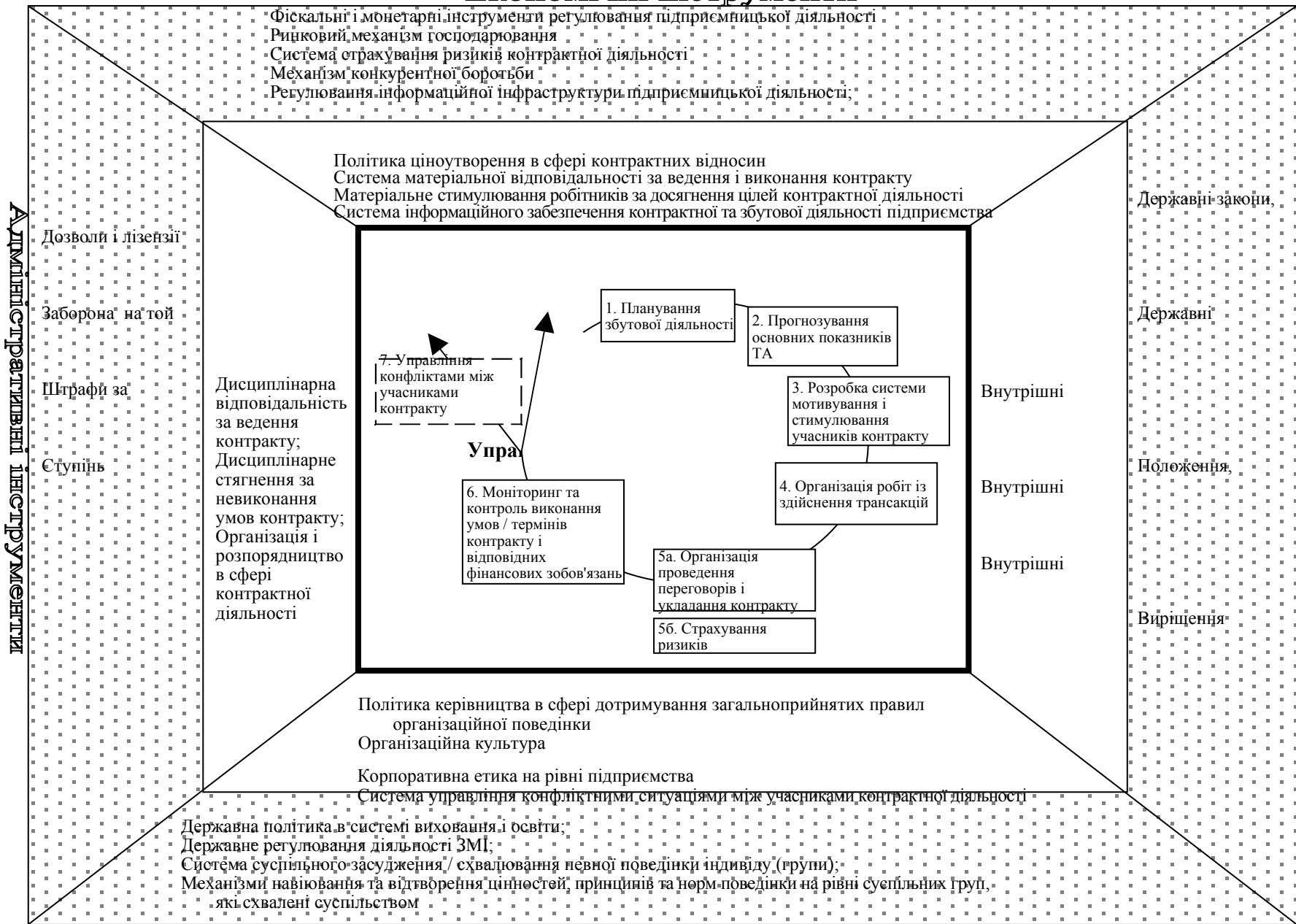

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм управління діяльністю підприємства

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні зроблені теоретичні узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-практичного завдання щодо удосконалення теоретичних та методичних засад управління трансакційними витратами підприємства. Одержані результати дозволяють підвищити ефективність взаємодії суб'єктів господарювання в процесі укладання трансакцій.

Отримані наукові та практичні результати дисертаційного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. На основі узагальнення результатів наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених щодо управління трансакційними витратами виявлено, що на сьогодні наукові підходи до визначення економічної сутності, структури та складу трансакційних витрат, оцінки, обліку та формування механізму управління трансакційними витратами є недостатньо розробленими. У роботі доведена необхідність вдосконалення системи управління трансакційними витратами промислового підприємства.

2. Поглиблено теоретичні основи теорії управління трансакційними витратами у частині визначення структурно-логічної сутності поняття «трансакційна привабливість», під яким автор розуміє характеристику переваг та недоліків здійснення трансакцій з позиції особи, що приймає рішення. В практичній діяльності результати оцінки трансакційної привабливості слугують основою для вибору певного виду трансакції, також можуть бути використані в збутовій діяльності та контрактній діяльності підприємства.

3. Аналіз існуючих класифікацій трансакційних витрат свідчить про відсутність комплексного підходу до врахування всіх ознак трансакційних витрат. Запропонований авторський науково-методичний підхід до класифікації трансакційних витрат об'єднує всі підходи та на відміну від існуючих включає такі виявлені ознаки: «середовище укладання трансакцій», «етапи укладання трансакцій», «ступінь вираженості трансакційних витрат», «можливість впливу на процес їх формування». Виявлені трансакційні витрати в межах запропонованих класифікаційних ознак є основою для створення певної інформаційної бази прийняття ефективних управлінських рішень щодо доцільності укладання тих чи інших трансакцій.

4. Проведений аналіз показав, що головною проблемою ефективного управління трансакційних витрат підприємства є нечітка їх ідентифікація в загальній системі витрат підприємства. У роботі розроблені методичні положення щодо ідентифікації трансакційних витрат підприємства відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку в Україні, що дозволяють окремо планувати, контролювати та аналізувати трансакційні витрати промислового підприємства, а отже, підвищити ефективність загальної системи управління підприємством.

5. Пропонується здійснювати оцінку трансакційних витрат за науково-методичним підходом, який на відміну від існуючих включає явні та неявні трансакційні витрати. При цьому до явних у роботі віднесено: витрати пошуку інформації, ведення переговорів та укладання трансакцій, вимірювання та

здійснення розрахунків, специфікації та захисту прав власності, а до неявних – витрати опортуністичної поведінки. Впровадження запропонованого науково-методичного підходу дозволить відслідковувати динаміку трансакційних витрат та визначати їх частку в структурі загальних витрат підприємства. Структурування інформаційної бази трансакційних витрат дозволяє підвищити ефективність контрактної діяльності підприємства.

6. Проведений аналіз поведінки фірми в процесі укладання трансакцій дозволить виявити певні закономірності поведінки, на основі яких запропонований методичний підхід до формування моделі поведінки фірми. Цей методичний підхід враховує закономірності взаємодії формальних та неформальних інститутів із фірмою у процесі прийняття рішень про трансакцію. Такий методичний підхід запропоновано використовувати для пояснення поведінки суб'єктів господарювання на рівні промислового підприємства в системі управління трансакціями.

7. Поглиблено теоретичні основи формування принципів побудови організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами. Розроблено організаційно-економічний механізм управління трансакційними витратами підприємства, що включає сукупність процедур планування, аналізу, обліку та оцінки трансакційних витрат, використання внутрішніх та зовнішніх інструментів адміністративного, економічного, нормативно-правового, соціально-психологічного та морально-етичного впливу на процес формування трансакційних витрат підприємства. Запропонований організаційно-економічний механізм спрямований на забезпеченість узгодженості дій учасників ринкових трансакцій.

8. Основні теоретико-методичні розробки та рекомендації дисертаційного дослідження впроваджено у практичну діяльність при оцінці, обліку трансакційних витрат та визначенні трансакційної привабливості каналів товароруку на підприємствах хімічної та машинобудівної промисловості. Розрахунок показав доцільність використання запропонованої методики та дозволив розробити алгоритм прийняття рішень щодо вибору альтернатив каналу товароруку, який слід впроваджувати в систему управління промислового підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Мартинец В. В. Трансакционные издержки как особый вид затрат, связанный с действием рыночного механизма / В. В. Мартинец, О. Ф. Балацкий // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2004. – №5. – С. 14–23 *Особистий внесок: розкритий економічний зміст трансакційних витрат підприємства.*

2. Мартинец В. В. Роль трансакционных издержек в формировании экономического потенциала предприятия / В. В. Мартинец // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2004. – №9. – С. 123–130.

3. Мартинец В. В. Особенности функционирования теневого сектора экономики с позиции институционального подхода / В. В. Мартинец // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2005. – №2. – С. 143–152.

4. Мартинець В. В. Методичні підходи до визначення і оцінки екстернальних витрат в умовах ринкової економіки / В. В. Мартинець // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2005. – №10. – С. 43–47.
5. Мартинець В. В. Теоретические аспекты формирования и оценки трансакционных издержек оппортунистического поведения предприятия / В. В. Мартинець // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2008. – №1. – С. 34–38.
6. Мартинець В. В. Подходы к формированию институционального механизма регулирования трансакционных издержек теневой деятельности предприятия / В. В. Мартинець // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2008. – №2. – С. 122–127.
7. Мартинець В. В. Экологическое страхование как экономический инструмент управления внешними (экстернальными) издержками / В. В. Мартинець // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2009. – №2. – С. 30–34.
8. Мартинець В. В. Роль трансакционных издержек в формировании сети сбыта и их влияние на эффективность рыночных трансакций / В. В. Мартинець // Вісник Міжнародного слов'янського університету. Серія «Економічні науки». – 2009. – №2. – С. 68–73.

Матеріали наукових конференцій

9. Мартинець В. В. Интернализация отрицательных внешних экологических эффектов / В. В. Мартинець // Тези доповідей П'ятої щорічної всеукраїнської наукової конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (21-22 квітня 2005 р.). – Суми: Вид-во СумДУ, 2005. – С. 46–48.
10. Мартинець В. В. Асиметрия информации как фактор, порождающий дополнительные трансакционные издержки / В. В. Мартинець // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дні науки 2005» (15-17 квітня 2005 р.). – Том 8. Економіка підприємства та промисловості. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 12–13.
11. Мартинець В. В. Эколого-экономический механизм управления экстернальными издержками / В. В. Мартинець // Тези доповідей Шостої щорічної всеукраїнської наукової конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (19-20 квітня 2006 р.). – Суми: Вид-во СумДУ, 2006. – С. 82–84.
12. Мартинець В. В. Проблемы оценки трансакционных издержек предприятия / В. В. Мартинець // Тезисы докладов Второй всеукраинской научно-практической конференции «Актуальные проблемы социально-экономического развития регионов». – Симферополь, 2006. – С. 108–109.
13. Мартинець В. В. Фирма, как институт экономической системы в условиях социально-экономической трансформации / В. В. Мартинець // Матеріали Третьої Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія та практика менеджменту на порозі ХХІ століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти» (10-12 травня 2006 р.). – Полтава, 2006. – С. 26–27.
14. Мартинець В. В. Экономические инструменты регулирования экстернальных издержек / В. В. Мартинець // Господарський механізм екологічно збалансованого розвитку: збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової конференції (22-24 травня

2007 р.). – Суми: Вид-во СумДУ, 2007. – С. 93–95.

15. Мартинец В. В. Издержки оппортунистического поведения в системе управления затратами предприятия / В. В. Мартинец // Матеріали Другої всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів «Проблеми економіки, управління та розвитку підприємств в сучасних умовах» (12-13 березня 2008 р.). – Частина 3. – Харків, 2008. – С. 43–44.

16. Мартинец В. В. Экстернальные (внешние) издержки: подходы к формированию методики оценки / В. В. Мартинец // Сборник трудов Второй заочной Международной научно-практической конференции «Система управления экологической безопасностью» (23-25 мая 2008 г.). – Том 1. – Екатеринбург: УГТУ–УПИ, 2008. – С. 57–61.

17. Мартинец В. В. Экологическое страхование как элемент механизма управления природопользования и экологической безопасностью / В. В. Мартинец // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Суми-Курськ, 21-22 травня 2010 року). Історія та перспективи соціально-економічного розвитку державного регулювання та місцевого самоврядування Півдня Росії та України (21-22 травня 2010 р.). – Частина 2. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – С. 86–88.

18. Мартинец В. В. Экологическое страхование: особенности и перспективы развития / В. В. Мартинец // Тези доповідей Дванадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (18-19 квітня). – Суми: Вид-во СумДУ, 2012. – С. 114–116.

АНОТАЦІЯ

Мартинець В. В. Управління трансакційними витратами промислового підприємства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Сумський державний університет, Суми, 2013.

У дисертаційній роботі досліджено теоретико-методичні основи управління трансакційними витратами підприємства. Запропоновано та визначено структурно-логічну сутність поняття «трансакційна привабливість». Розроблені методичні положення щодо ідентифікації трансакційних витрат підприємства відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку. Удосконалено науково-методичні підходи до оцінки трансакційних витрат підприємства, які на відміну від існуючих включають явні (пошуку інформації, ведення переговорів та укладання трансакцій, вимірювання та здійснення розрахунків, специфікації та захисту прав власності) та неявні (опортуністичної поведінки) трансакційні витрати.

Набув подальшого розвитку науково-методичний підхід до формування моделі поведінки фірми в процесі укладання трансакцій. Розроблені та запропоновані теоретичні і науково-методичні принципи побудови організаційно-економічного механізму управління трансакційними витратами промислового підприємства.

Ключові слова: трансація, трансаційні витрати, управління витратами, контрактна діяльність, опортуністична поведінка, організаційно-економічний механізм.

АННОТАЦІЯ

Мартинец В. В. Управление трансаційними издержками промислового підприємства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Сумский государственный университет, Сумы, 2013.

Диссертация посвящена развитию теоретических и научно-методических положений управления трансаційными издержками промислового предприятия. Проанализирована причинно-следственная связь между заключением сделки, которая подкрепляется контрактом, и трансаційными издержками, сопровождающими данный процесс. В работе выявлены особенности контрактных отношений при заключении сделки. Исследована природа возникновения трансаційных издержек и выявлена их экономическая сущность, а также структура и состав. Предложена и определена структурно-логическая сущность понятия «трансаційная привлекательность», под которым понимается характеристика преимуществ и недостатков совершения трансакции с позиции лица, принимающего решение.

Усовершенствован научно-методический подход к классификации трансаційных издержек, который в отличие от существующих предусматривает такие классификационные признаки, как: «среда совершения трансакции», «этап заключения трансакции», «степень выраженности», «возможность влияния на процесс формирования». Предложенная классификация позволяет выделить трансаційные издержки в легальном и теневом секторе экономики, выявить явные и неявные трансаційные издержки, выделить издержки в зависимости от этапа совершения сделки и в соответствии с возможностью влияния на процесс их формирования.

На основе проведенных исследований в работе выявлено, что в результате взаимодействия фирмы с формальными и неформальными институтами могут возникать неявно выраженные трансаційные издержки, которые со стороны предприятия являются неуправляемыми и зависят от институциональной среды заключения трансакций. Разработанная модель поведения фирмы отражает процесс принятия решений на уровне предприятия в сфере трансаційной деятельности.

Предложено рассматривать управление трансаційными издержками на уровне промислового предприятия как процесс планирования, формирования и контроля трансаційных издержек по видам и природе их возникновения, а также принятие эффективных управленческих решений по минимизации данных издержек.

Разработаны методические положения идентификации трансаційных издержек в соответствии с Положением (стандартом) бухгалтерского учета, которое позволяет отражать трансаційные издержки на отдельных субсчетах

бухгалтерского учета, таким образом создать эффективную систему планирования, контроля и анализа данных издержек предприятия.

В диссертации усовершенствован и апробирован научно-методический подход к оценке транзакционных издержек, который заключается в оценке явных и неявных транзакционных издержек. При этом явные издержки представлены издержками поиска информации, ведения переговоров и заключения сделки, измерения и осуществления расчетов, спецификации и защиты прав собственности. К неявным издержкам относятся издержки оппортунистического поведения.

В диссертации предложен организационно-экономический механизм управления транзакционными издержками предприятия, который представляет собой совокупность процедур планирования, анализа, учета и оценки транзакционных издержек и методов регулирования процесса формирования транзакционных издержек предприятия, направленную на обеспечение согласованности действий участников рыночных трансакций. Структурирование элементов организационно-экономического механизма и установление связи между ними позволило распределить их по инструментам административного, экономического, нормативно-правового, социально-психологического и морально-этического влияния на величину транзакционных издержек.

Ключевые слова: трансакция, трансакционные издержки, управление издержками, контрактная деятельность, оппортунистическое поведение, организационно-экономический механизм.

SUMMARY

Martynets V. V. Management of transaction costs of industrial enterprise. - Manuscript.

The dissertation for scientific degree of the candidate of candidate of economic sciences on specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by types of economic activity). – Sumy State University, Sumy, 2013.

Theoretical and methodological basis of the [transaction](#) costs management have been studied in this thesis. The nature of appearing has been identified and the economic essence of transaction costs has been disclosed. The essence of the notion “transactional attraction” has been suggested and identified.

Methodological provisions of transaction costs identification have been developed according to the Accounting Provision (standard). The scientific-and methodological approach to the transaction costs evaluation has been improved. This approach includes obvious (information search, negotiation and transaction conclusion, measuring and payments calculation, specification and property rights protection) and unobvious (opportunist behaviour) transaction costs. Scientific-and-methodological approaches on the formation of company behavior model in the process of transaction fulfillment and organizational-and-economic mechanism of transaction costs management have got the further development.

Keywords: transaction, transaction costs, cost-management, contract activity, opportunist behavior, organizational-and-economic mechanism.

Підписано до друку 18.04.2013 р.
Формат 60X84/16. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №366.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3062 від 17.12.2007р.